

Uluslararası Uyuşturucu Politikaları ve Halk Sağlığı Sempozyumunun Ardından

Aftermath of the Symposium on Drug Policy and Public Health

Mehmet Dinç^a

Uluslararası Uyuşturucu Politikaları ve Halk Sağlığı Sempozyumu

29 Eylül-1 Ekim 2014, İstanbul

Ülkemizde son yıllarda kamuoyunun sıklıkla gündemine gelmeye başlayan uyuşturucu sorunu üzerine kalıcı bir çözüm üretme arayışının sonucu olarak organize edilen “Uluslararası Uyuşturucu Politikaları ve Halk Sağlığı Sempozyumu” 29 Eylül- 01 Ekim 2014 tarihlerinde İstanbul’da gerçekleşti. Bağımlılıklarla mücadelenin asırlık çınarı, ülkemizin yüz akı Türkiye Yeşilay Cemiyeti’nin liderliğinde organize edilen sempozyumun uluslararası paydaşları arasında uluslararası düzeyde; “Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Avrupa Konseyi Uyuşturucu ile Mücadele için Pompidou Grubu, Avrupa Birliği Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA)” gibi dünyanın en saygın uluslararası kuruluşları yer alırken ulusal düzeyde de; “T.C. Sağlık Bakanlığı, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM)” yer almıştır.

^a Mehmet Dinç, Öğr. Gör. & Klinik Psikolog, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Havalimanı Yolu 8. Km 27410 Şahinbey, Gaziantep
Elektronik posta: mehmetdinc@gmail.com

Bu anlamda ulusal ve uluslararası paydaşların niteliği, katılımı ve katkısı açısından sempozyum sadece ulusal ölçekte değil küresel ölçekte de önemli bir organizasyon olmuştur.

Sempozyumun açılış konuşmasını Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın yapması ve açılış töreninde beş bakanın hazır bulunması ülkemizde sorumluların bağımlılık sorunu konusundaki farkındalığını ve çözüme yönelik gayretlerini göstermesi açısından oldukça önemli bir gösterge olmuştur. Nitekim sempozyuma katılan Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin Uyuşturucu Önleme ve Sağlık Dairesi Başkanı Gilberto Gerra, bu hususa özellikle dikkat çekmiştir. Sempozyuma üst düzey katılım sadece ulusal boyutta kalmamış, uluslararası boyutta da yüksek üst düzey katılım olmuştur. Söz konusu katılımlar arasında en öne çıkan isimler arasında Tanzania Sağlık Bakanı Seif Seleman Rashid, Avrupa Konseyi Uyuşturucuyla Mücadele için Pompidou Grubu Başkanı Danièle Jourdain-Menninger, Dünya Sağlık Örgütü Madde Bağımlılığı Dairesi Genel Koordinatörü Vladimir Poznyak, Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Bilimsel Direktörü Paul Griffiths, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin Uyuşturucu Önleme ve Sağlık Dairesi Başkanı Gilberto Gerra yer almaktadır.

Üç gün süren sempozyumda farklı ülkelerden 85 konuşmacı ve oturum başkanı yer alırken sempozyuma Avrupa Konseyi Pompidou Grubunun sekiz ülke temsilcisi, 20 ülkeden ülke Yeşilay temsilcileri, altı ülkeden Müslüman Tıp Birlikleri Federasyonu (FIMA) Bağımlılık Çalışma Komisyonu temsilcileri, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyesi 15 ülkeden ve ülkemizden uzmanlar, akademisyenler, eğitimciler, psikologlar olmak üzere toplamda 65 ülkeden 1270 kişi katılmıştır.

Sempozyum gerek ulusal gerekse uluslararası düzeydeki geniş ve nitelikli paydaşları, konuşmacıları ve katılımcıları bir araya getirmekle hem teorik araştırmaları, hem pratik uygulamaları hem de hukuki düzenlemeleri birleştiren bir programla akademisyenleri, sivil toplum kuruluşlarını, uygulamacıları ve politika yapımcıları buluşturmakla bağımlılık konusunda ülkemiz açısından bir ilki gerçekleştirmiştir.

Sempozyumun üç gününde üç farklı konuşmacı tarafından ifade edilen üç gerçek sempozyumun çerçevesini çok güzel ifade etmiştir.

İlk gün Gilberto Gerra: “Toplumlarda bağımlılığı yok etmek bir ütopya değil hedef olmalıdır.” Bağımsız bir toplum mümkündür. Yeter ki toplumda bir kesim muhakkak bağımlı olur diye düşünüp bağımsız toplumu ütopya olarak görmeyelim, bir hedef olarak değerlendirip o hedefin gerçekleşmesi için çalışalım.

İkinci gerçek Rowdy Yates tarafından ifade edilmiştir: “Bağımlılık tedavi edilebilir.” Bağımlılık tedavi edilemez demek hem bağımlıyı hem de bağımlının neslini etiketlemek ve bu etiketin kuşaklar boyu taşınmasına sebep olmaktır. Bu nedenle bağımlıların tedavi edilebileceğini kabul ederek çalışmalarımızı yoğunlaştırırsak hem bağımlıyı bağımlılıktan kurtarmış hem de neslini bağımlılıktan ya da potansiyel bağımlı yaftasından korumuş oluruz.

Kim tarafından ifade edildiğini hatırlayamadığım üçüncü gerçek şu şekildeydi: “Bağımlılar da toplumun bir üyesidir. Toplumdan gelmişler, topluma döneceklerdir. Dolayısıyla bağımlıları korumak toplumu korumaktır.” Bağımlıları dışlamak, onlara toplumun içinde doğmuş, büyümüş, toplumun gerçekleriyle yoğrulup şekillenmiş ve toplumdaki belki yanlışlar belki ihmaller sonucu bir şekilde bağımlılığa bulaşmış insanlar olarak değil de uzaydan gelen kötü niyetli yaratıklar muamelesi yapmak veya problemi yok saymak, problemi yok etmeyeceği gibi her iki taraf için daha da içinden çıkılmaz hâle getirir.

Sempozyumda öne çıkan konu başlıklarını ve bu konu başlıkları ile ilgili ülkemizde nelerin yapılıyor olduğuna değineceğim.

Okullar: Sempozyum esnasında çok sayıda katılımcı tarafından önlemenin bağımlılık çalışmalarındaki en önemli adım olduğu, bağımlılığa başlama noktasındaki en kritik eşiğin 11-15 yaşları olduğu ve dolayısıyla bu yaş grubuna önleme çalışmaları kapsamında öncelikle ulaşılması gerektiği ifade edildi. Bu kitleye ulaşmanın en kısa ve etkili yolu olarak da okul odaklı çalışmalar üzerinde duruldu. Ülkemizde son yıllarda devletin de sosyal projelere verdiği maddi desteği artırmasıyla okul odaklı bağımlılığı önleme çalışmalarının uygulandığını görüyoruz. Bunlardan en kapsamlısı ise Türkiye Yeşilay Cemiyeti tarafından hâlihazırda yürütülen Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Projesi'dir (TBM). Proje, okullarda çalışan rehber öğretmenlere bağımlılık alanında temel bir eğitim verip formasyon kazandırarak onların üzerinden öğretmenlere ve öğrencilere ulaşmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda 400 formatör eğitimcinin 8000 saha eğitimcisine, 8000 saha eğitimcisinin de 8 milyon öğrenciye ulaşması plan-

lanmaktadır. Formatör eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışan rehber öğretmenlerin yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla din görevlilerine, Gençlik ve Spor Bakanlığı aracılığıyla gençlik liderlerine de verilecektir. Ayrıca eğitim içeriklerinin tamamı İslam Kalkınma Örgütü ile işbirliği yapılarak Arapçaya, İngilizceye ve Fransızcaya çevrilecek ve eğitimler dünyanın çok farklı ülkelerinde büyük bir kitleye ulaşacaktır.

Sivil Toplum Kuruluşları: Sempozyum boyunca bağımlılık ile ilgili yapılan önleme, tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının etkili ve kalıcı olması açısından sivil toplumun da sürecin içerisine girmesinin, problemi sahiplenerek toplumsal bir mesele hâline getirmesinin, böylelikle de devletin yükünü azaltıp probleme yönelik çözüm imkanlarını artırmanın önemi üzerinde duruldu. Bu konuda da Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin hem sivil toplum kuruluşlarını maddi olarak güçlendirmeye yönelik açtığı hibe programının önemli bir boşluğu dolduracağı umulmaktadır.

Akademik Çalışmalar: Sempozyumda üzerinde durulan bir diğer konu ise bağımlılık ile ilgili akademik çalışmaların nicelik ve nitelik olarak artması, bağımlılık politikalarının akademik çalışmalar ışığında ilerlemesinin sağlanmasıdır. Bu konuda da Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin bağımlılık konusunda tez yapacak olan yüksek lisans ve doktora öğrencilerine burs vererek bu konuda yapılacak araştırmaları teşvik etmesi, bağımlılığa odaklı olarak yayın yapan hakemli ve akademik bir dergi olan *Addicta: The Turkish Journal on Addiction* dergisini yayınlamaya başlaması, Yeşilay Yayınları'nı kurarak bağımlılık konusunda yapılmış önemli çalışmaları yayınlaması, bağımlılık alanında ülkemizde yayınlanan akademik çalışmaların taranması sonucu 6000 eserden oluşan bir bağımlılık bibliyografyası hazırlaması ve bir adım daha ileri giderek İstanbul Üniversitesi bünyesinde Bağımlılık Uygulama ve Araştırma Merkezi ile bağımlılık konusunda yapılacak akademik çalışmalara özel bir merkez kurması, sempozyumda öne çıkan akademik çalışmaların artırılması bağlamında bugüne kadar atılmış önemli adımlardır.

Ortak Hedef için Ortak Çalışma: Bağımlılık alanında ilgili kurumların birbirinden bağımsız ve habersiz çalışmaları gerçeklerden kopuk kararların alınmasına, etkinin azalmasına ve birbirinin aynısı çalışmaların yapılmasına neden olmaktadır. Bu anlamda sempozyumda bağımlılık konusunda araştırma yapan akademisyenlerin, uygulama yapan uzmanların ve politika yapan bürokratların

bir araya gelerek hem bilgilerini ve tecrübelerini birbirleriyle paylaşmalarının hem de ortak çalışmalar yapmalarının önemi üzerinde duruldu. Bu noktada akademisyen, uygulayıcı ve politika yapıcılarının buluşturulması açısından Uluslararası Uyuşturucu Politikaları ve Halk Sağlığı Sempozyumu önemli bir zemin olmuştur. Yine Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin organize ettiği 16-17 Haziran 2014 tarihlerinde gerçekleşen Madde Bağımlılığı Çalıştayı, 17-19 Ocak 2014 tarihlerinde gerçekleşen Teknoloji Bağımlılığı Çalıştayı, 26-27 Nisan 2013 tarihlerinde Dünya Sağlık Örgütü'nün paydaşlığıyla gerçekleşen Global Alkol Politikaları Sempozyumu bu sorunun çözümüne yönelik örnek çalışmalarındadır.

Doğru Bir Dille Yaygın Mesajlar: Bağımlılıkla ilgili yapılan çalışmaların hedeflerine ulaşmamasındaki en önemli sebeplerden biri ya doğru kitleyi bulamamış olması ya da yanlış bir dil veya yanlış bilgiler kullanmasıdır. Bu konuda yapılacak çalışmaların hem geniş kitlelere yayılmasını sağlamak hem de geniş kitlelerin anlayacağı ve kabul edeceği hâliyle söz konusu bilgileri vermek önemlidir. Yani korkutmadan, yanlış bilgilere dayanmadan, doğru ve etkili yollar kullanarak mümkün olduğu kadar farklı yöntemler ve kanallar kullanarak bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu konuda Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin desteklediği veya organize ettiği uyuşturucu bağımlılığı konusunda verilen bir mücadeleyi anlatan “Oğlum Ateş” isimli sinema filmi, sigara bağımlılığından kurtulma konusunun işlendiği “Bırakmak İstiyorum” isimli psikoeğitim filmi, TRT’de yayınlanacak ve uyuşturucu bağımlılığı konusunu işleyecek olan “Apaçi Gençlik” isimli dizi, TRT Müzik kanalında verilen bilgilendirme ve bilinçlendirme mesajları, TRT Okul kanalında yayınlanacak bağımlılık ile ilgili bilgi ve münazara yarışması, nargileye yönelik olarak yapılan “Ucunda Ölüm Var” isimli kampanya, sosyal mecralar kullanılarak düzenli olarak yapılan kampanyalar geniş kitlelere yönelik doğru bilgiler verilerek yapılan önemli çalışmalarındadır.

Akran Çok Önemli: Sempozyum boyunca üzerinde ısrarla durulan bir diğer önemli konu ise bağımlılığa başlamada en önemli faktörlerden biri olan akran etkisidir. Bu etkiyi inkâr etmeden ve bu etkiye rağmen bir şeyler yapmaya çalışmadan, bu etkiyi kabul ederek ve bu etkiyi olumlu hâle getirerek *pozitif akran kültürü* oluşturmanın bağımlılık önleme çalışmaları için atılması gereken önemli bir adım olduğu üzerinde duruldu. Konuyla ilgili pozitif akran kültürü oluşturma amacıyla Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin organize ettiği Yeşilay

Gençlik Kampları bu konuda atılmış önemli bir adımdır. 2014 yılında yaz döneminde gerçekleşen Gençlik Kampları 2015 yılından itibaren kış döneminde de gerçekleşecektir.

Yeni Teknolojiler Şart: Teknolojinin hayatımızın içinde yoğun biçimde yer aldığı ve özellikle gençlerin her türlü bilgi için teknoloji araçlarına başvurduğu bir dönemde yeni teknoloji araçlarını kullanmadan bir bağımlılık mücadelesinin etkili olamayacağı sempozyumda üzerinde durulan bir diğer önemli konuydu. Konuyla ilgili her ne kadar Yeniden Derneği'nin örnek çalışmaları yıllardan beri devam ediyor olsa da, Türkiye Yeşilay Cemiyeti, İstanbul Üniversitesi ile ortak anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin yanında anne-baba ve eğitimcilere yönelik ayrı ayrı modüller hâlinde etkileşimli bir online uzaktan eğitim programı hazırlıyor olsa da bu konuda yapılan çalışmaların mutlaka artırılmasına ihtiyaç vardır. Özellikle çocukların ve gençlerin doğru bilgi alabilecekleri, ihtiyaçları anında soru sorabilecekleri, günlük hayatlarında kullanabilecekleri web sitesi ve akıllı telefon uygulamalarının geliştirilmesi bağımlılıkla mücadele konusunda öncelikli gündemlerden olmalıdır.

Erken Müdahale Önemli: Bağımlılığa yönelik önleme çalışmaları kadar önemli olan bir başka çalışma ise erken müdahaledir. Maalesef ülkemizde erken müdahale hem sistem olarak hem de anlayış olarak gelişmemiş durumdadır. Bir kaç kez kullanan ile yıllar yılı kullanan bireyler aynı bakış açısıyla değerlendirilmekte, çoğu zaman tedavi için aynı süreçler işlemektedir. Sempozyum esnasında özellikle de Kültegin Ögel'in konuşması konuyla ilgili yapılan yanlışlar ve ne yapılması gerektiği konusunda ufuk açıydı. Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin kurmak üzere olduğu Yeşilay Eğitim ve Danışmanlık Merkezi (YEDAM), bu konuda yapılacak çalışmalara örnek bir model olma niteliği taşımaktadır.

Uzman Az, Eğitim Yok: Bağımlılık alanında özelleşmiş, bağımlılık alanında detaylı ve yeterli bir eğitim almış uzman sayısı ülkemizde oldukça azdır. Hiç şüphesiz bu durumun ortaya çıkmasında formel ya da informal yapılandırılmış eğitim programlarının yok denecek kadar az olması önemli bir etkidir. Psikoloji bölümlerinde lisans ya da yüksek lisans düzeyinde bağımlılık eğitimi veren program sayısı bir elin parmakları kadardır. Yüksek lisans olarak da hâlihazırda eğitim veren Ege Üniversite'nin Madde Bağımlılığı ve Bağımlılık Toksikolojisi yüksek lisans programları ve 2015 yılında eğitim vermeye başlayacak olan Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nin Bağımlılık Psikolojisi yüksek lisans programları

haricinde yüksek lisans programı bulunmamaktadır. Bu nedenle de bağımlılık alanında uzmanlaşma düşüncesi ülkemizde uygulamaya dökülememektedir.

Sağlık ve Emniyet Personelinin Eğitimi: Bağımlılarla özellikle erken dönemde karşılaşma ihtimali en yüksek grup hemşireler, aile hekimleri, doktoralar, polisler ve acil servis çalışanlarıdır. Ancak bu karşılaşmada bağımlılıkla alakalı temel bilgi eksikliği sebebiyle hem yaklaşım hem de yönlendirme genellikle yanlış yapılmaktadır. Dolayısıyla sağlık personeline de bağımlılık ile ilgili temel bilgi verilmesine ciddi ihtiyaç vardır.

Kültüre Özgü Tedavi Modeli: Bağımlıların tedavisinde belli bir kültürde uygulanmış, belli bir yaş grubuna veya belli bir soruna yönelik olarak hazırlanmış tedavi modellerinin hiç bir adaptasyon yapılmadan bir ülkede uygulanmaya çalışılması büyük ihtimalle sonuç vermeyecektir. Bu nedenle kültüre özgü, yaş gruplarına ve problem derecesine göre ayrılmış tedavi modellerinin geliştirilmesi tedavinin başarılı olması açısından olmazsa olmazlardır.

Bağımlıların Kazanılması: Bağımlıların tedavisi kadar bağımlılığın tekrarlanmaması için rehabilitasyonu da önemlidir. Maalesef ülkemizde bağımlıların rehabilitasyonu için kurulmuş kurum ve program yok denecek kadar azdır. Bu alanda Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olarak hizmet veren Oya Bahadır Yüksel Rehabilitasyon Merkezi ve AMATEM'lerin uyguladıkları programlar başarılı ve önemli çalışmalar yapsalar da büyük kitlelere hizmet verememektedirler. Bu nedenle bağımlıların rehabilitasyonuna yönelik çalışma yapan kurumların ve programların ivedilikle artırılmasına ihtiyaç vardır. Konuyla ilgili İtalya'da San Patrignano isimli, 36 yıldır hizmet veren ve 25000 bağımlının rehabilitasyonunu yapan merkezin sorumlularının sempozyumda sunum yapmaları ve sonrasında Türkiye Yeşilay Cemiyeti yetkililerinin İtalya'ya giderek ülkemizde benzerini kurmak üzere merkezi ziyaret etmeleri sempozyumun kalıcı ve sevindirici sonuçlarından birisi olmuştur.

Ön Yargılar Kırılmalı: Bağımlılara ve ailelerine dönük ön yargılar hem bağımlıları hem ailelerini toplum dışına itmekte ve böylelikle hem tedavi hem rehabilitasyon isteklerini ve imkânlarını azaltmaktadır. Bu nedenle bağımlılara ve ailelerine yönelik ön yargıyı kırmaya dönük kampanyaların da ülke çapında yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Bağımlılar İçin Sağlık Okuryazarlığı: Bağımlıların uzun sürebilecek tedavi ya da tedavi sonrası nüksetme süreçlerinde sağlıklarını koruyabilmeleri için sağlık okuryazarlığı eğitimleri almaları da yine bağımlılıkla ilgili yapılması gereken önemli çalışmalar arasındadır.

Yasa Olmalı, Bilimsel ve İnsani Olmalı: Bağımlılık ve bağımlılar ile ilgili yasal düzenlemeler net olmalı, hızlı uygulanmalı ancak bilimsel araştırmalar ışığında ve insan yararına düzenlenmelidir.

Sonuç olarak Uluslararası Uyuşturucu Politikaları ve Halk Sağlığı Sempozyumu verimli, faydalı ve etkili bir sempozyum olmuştur. Kısa vadede ve uzun vadede toplumsal olarak birçok değişime ve dönüşüme sebep olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak düzenli olarak yapılması planlanan bu sempozyumun en büyük etkisi ise gündeme getirdiği sorunlarla ilgili bir sonraki sempozyuma kadar kalıcı adımlar atılırsa ortaya çıkmış olacaktır.